

**Salvador Avià,
Jordi Avià,
Joan-Marc Passada**

PERLES CATALANES

**TRES SEGLES DE
COL-LABORACIONISTES**

V I E N A
E D I C I O N S

Primera edició: febrer del 2016
© Salvador Avià, Jordi Avià i Joan-Marc Passada, 2016
© de les característiques d'aquesta edició:
Viena Edicions
c/ Tuset, 13 08006 Barcelona
viena@vienaeditorial.com
www.vienaeditorial.com

ISBN: 978-84-8330-873-8
Dipòsit legal: B 3110-2016
Disseny de la coberta: Andy Nogueroń
Fotocomposició: Alfa
Impressió i enquadernació: Reinbook

Qualsevol forma de reproducció,
distribució, comunicació pública o transmissió
d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització
dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei.
Adreceu-vos a CEDRO (www.cedro.org) si necessiteu
fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

«Després de mort m'estimaria més que algú es demanés
per què no tinc cap monument que no pas
per què me n'han aixecat algun.»

CATÓ EL VELL,
Polític, escriptor i orador romà (234-149 aC)

3. COLONIALISTES SENSE FRONTERES

ANTONI LÓPEZ I LÓPEZ (MARQUÈS DE COMILLAS / EL NEGRO DOMINGO)

(Cantàbria, 1817- Barcelona, 1883)

Negrer, esclavista, colonialista i explotador.

Altres *perles* relacionades: els Güell, Manuel Girona, Evarist Arnús,
els Vidal-Quadras.

*El seu monument a Barcelona, instal·lat el 1884, va ser destruït el 1936 i restituint
després de la victòria feixista. Té una plaça a Barcelona (la del seu monument).*

*Fins el 2011 tingué una avinguda al Poble-sec, i encara manté una Gran Via
a Sabadell.*

Antoni López i López va ser un personatge peculiar, un navilier cantàbric establert a Catalunya, destacat comerciant, negrer i antiabolicionista, que finançà la lluita contra els insurgents cubans i la Restauració borbònica. Pobre com una rata, emigrà a Cuba per força, amagat en un vaixell, ja que el perseguia la justícia arran d'una baralla que havia tingut al seu poble.

Sembla que era un xicot espavilat: es va fer molt amic dels Güell i els Vidal-Quadras, i va aconseguir casar-se amb Luisa Bru, filla d'una rica família indiana. Amb els seus diners va adquirir vaixells i propietats cafeteres, però va fer-se ric bàsicament amb el comerç d'esclaus. Com Baró i Blanxart, va saber compaginar de manera intel·ligent patriotisme i benefici: a canvi del seu suport financer i material a la política imperialista de Madrid, aconseguí el monopoli del correu, material de guerra i tropes a Cuba, unes tropes que transportava en condicions espantoses (millors, però, que les que havien tingut els seus esclaus). Vet aquí que la guerra de Cuba, que provocà la mort a tres centenars de milers de persones, va representar-li un gran negoci.

Va ser el promotor del Banc Hispanocolonial (amb altres personatges sinistres com ara Manuel Girona⁴⁸ i Evarist Arnús⁴⁹), que entre altres coses va donar un crèdit al Govern espanyol per atendre «*las atenciones de la guerra de Cuba*». Popularment era conegut com El Negro Domingo, nom provinent del llibre que havia escrit el seu cunyat Francesc Bru, *La verdadera vida de Antonio López y López*, on el denunciava com a traficant d'esclaus, cruel, oportunista i enganyador. Sembla que amb maniobres brutes havia aconseguit el control de l'herència dels Bru, que va poder desviar cap als Güell, amb qui s'emparentà (fou consogre de Joan Güell). Cal remarcar que els banquers Vidal-Quadras, també indians, i molt vinculats a López i López, van intervenir en aquest conflicte. De fet, el fill menor de López, Claudi López Bru, havia nascut al domicili barceloní dels Vidal-Quadras, que d'altra banda estaven emparentats amb els banquers Girona (per Manuel Girona). L'alta burgesia catalana de l'època era una mica endògena.

Els burgesos catalans li tenien una gran admiració, però els cercles republicans i progressistes, menys. L'atacaren amb duresa fins al punt d'assaltar el seu monument a la barcelonina plaça d'Antoni López i López de tant en tant. Els proletaris portuaris encara l'estimaven menys, i hom diu que la seva escultura mira cap a Montjuïc i no cap al port, com caldria esperar d'un navilier, perquè els estibadors van amenaçar de tombar-la si l'orientaven vers el port.

El monument va ser encarregat a tota pastilla per l'alcalde Rius i Taulet pocs mesos abans del traspàs de López i López, i va mobilitzar el bo i millor de l'art escultòric barceloní. Un any després, l'alcalde Manuel Girona l'inaugurà. A més de l'estàtua de Venanci Vallmitjana, el monument tenia quatre relleus al·legòrics, dedicats al Banco de Crédito Mercantil i al Banc Hispanocolonial; a la Companyia Trasatlántica Espanyola; a la Companyia

48. Vegeu la pàg. 73.

49. Important financer i especulador badaloní que fou, juntament amb López i amb Güell, un dels iniciadors del Banc Hispanocolonial, la societat catalana més important del segle XIX. Va ser molt estimat per la reina regent Maria Cristina. Les fonts consultades no ens donen més detalls d'aquesta estimació.

General de Tabacs de Filipines; a «*las líneas ferroviarias*». Si algú és capaç de veure un banc de crèdit en la figura d'una deessa grega amb un noiet amb toga que porta un llibrot, és que té la imaginació molt desenvolupada. Sota cada relleu hi ha una inscripció, incloent-hi un poema de Verdaguer i el telegrama que Alfons XII va enviar a la seva mort i que deia: «...*ESPANYA HA PERDIDO UNO DE LOS HOMBRES QUE MÁS GRANDES SERVICIOS LE HAN PRESTADO. TELEGRAMA DE S.M. EL REY D. ALFONSO XII*». Ja està tot dit, oi?

La història del monument no s'acaba aquí. Hom també proposà canviar-lo per un de Verdaguer. Per ser justos, el cert és que López i López havia protegit Verdaguer (que havia fet de capellà dels seus vaixells), fins al punt que el poeta li dedicà *L'Atlàntida*. La relació entre el poeta i els Güell-López es complicà, ja mort López i López, quan el mossèn entrà a treballar per a Eusebi Güell.⁵⁰ *La Campana de Gràcia* proposà fondre l'escultura i, amb el bronze obtingut (que provenia de vaixells de la Traslàntica), fer monedes per donar als pobres. Heu llegit bé: «Traslàntica», no «Transatlàntica».

Va caldre esperar a la guerra del 1936 per veure com els exeditius anarquistes sí que fonien l'estàtua i en feien bales per disparar contra els hereus de López i López. Ara bé, el franquisme, a través del seu alcalde Miquel Mateu,⁵¹ la restituí ràpidament gràcies a la reproducció en pedra que en féu Frederic Marès (un artista col·laboracionista com pocs)⁵² a partir de la maqueta original. L'any 1999 algú, com a protesta, la va cobrir amb cintes de polièster negre i va reobrir el debat sobre la retirada del monument, debat que van fer seu Antoni Lucchetti i Ricard Vinyes.⁵³ Aquesta gran llumenera d'Occident

50. Vegeu la pàg. 83.

51. Vegeu la pàg. 190.

52. Acabada la guerra, Marès mantingué el prestigi de la seva producció commemorativa i començà a rebre noves comandes, com l'estàtua del monument a la Victòria (allà al Llapis, i ja retirada el 2011), encarregada per l'Ajuntament de Barcelona el 1940, per a la qual va reciclar un projecte d'abans de la guerra dedicat a la República.

53. Històric parlamentari del PSUC, el primer, i reconegut historiador especialitzat en memòria històrica, el segon.

que és Arcadi Espada⁵⁴ va fer-ne burla en un article⁵⁵ escrit en un rotatiu madrileny suposadament progressista, tot *denunciant* que Vinyes i Lucchetti proposaven retirar el monument de López i López, però no el del seu consogre, Joan Güell, potser perquè aquest era d'origen català i López i López, en canvi, un *immigrant astut*. Uns anys més tard, CCOO i UGT van tornar a demanar-ne la retirada, sense èxit, a l'alcalde Trias, però van aconseguir com a consolació que l'avinguda amb el nom del navilier, allà al Poble-sec, prengué el nom del pobre Ferrer i Guàrdia. Sens dubte, però, i CNT-FAI el 1936 a part, l'atac més peculiar contra el monument el va protagonitzar un tal Malats de Palà l'estiu del 1975, utilitzant la tècnica del *cagarring* (un *streaking* amb tifa inclosa) contra el monument de López i López l'estiu del 1975, segons explica Joan de Sagarra. Se sospita que el mateix terrorista fou el responsable de la tifa trobada davant el domicili de la Fallera Major de Sueca aquell mateix any, segons testimoni de Joan Fuster. Lamentablement, tot i l'interès, no hem pogut trobar cap més dada sobre aquest gran heroi català.

Alfons XII, seguint la línia d'Isabel II i d'Amadeu de Savoia d'aristocratitzar els posseïdors de capitals de procedència negra i d'explotació colonial, com Samà i Martí o Baró i Blanxart, el nomenà marquès de Comillas el 1878. Aquest marquesat tingué «*Grandeza de Espanya de primera clase*», que no sabem què vol dir ni ens interessa.

Sembla que no crema a can Pere Botero: el papa Lleó XIII li concedí la benedicció apostòlica i la indulgència plenària poc abans de morir. Si al Cel hi ha gent com ell, haurem de fer una campanya perquè el Vaticà restauri el purgatori.

54. Una de les seves malifetes més tristes i que més defineixen el personatge èticament i intel·lectualment, va ser la seva lamentable actuació descaradament parcial i cínica en el cas de la fotografia del Pulitzer Javier Bauluz. Arcadi Espada va acusar el fotògraf d'haver manipulat una foto per il·lustrar la impassivitat dels occidentals davant de la mort dels immigrants ofegats a les costes europees. Es va demostrar que l'acusació era falsa.

55. «El abuelo negro y el abuelo blanco», *El País*, 5/6/1999.

EUSEBI GÜELL I BACIGALUPI

(Barcelona, 1846-1918)

Colonialista, explotador i perseguidor de capellans poetes.

Altres *perles* relacionades: els Güell, Manuel Girona, Evarist Arnús, els Vidal-Quadras.

Té una plaça al poble de Garraf. Té un parc i un palau a Barcelona, una colònia a Cervelló, un celler a Garraf, un xalet a Castellar de n'Hug...

Fill de Joan Güell i gendre i hereu d'Antoni López i dels Bru (es casà amb Isabel López Bru), va fondre tres importants llinatges i capitals colonials i una aguda herència colonialista. Es va dedicar als negocis en sectors prometedors, com, per exemple, la cimentera Asland (una empresa que va acabar dirigida per un dels pitjors col·laboracionistes catalans de tots els temps, Bertran i Musitu, i en la qual van participar Claudi López Bru i el fundador de la saga Ferrer-Vidal, Josep Ferrer-Vidal, una saga emparentada amb els Güell i per la qual passaren presidències de La Caixa i de Foment del Treball Nacional fins a arribar al seu actual president, Joaquim Gay de Montellà Ferrer-Vidal).

El capellà del seu palau (el dels marquesos de Comillas) va ser Jacint Verdaguer, que havia fet aquesta feina als vaixells de la Companyia Transatlàntica, propietat de la família López. Verdaguer s'enfrontà als Güell-López en una lluita desigual, ja que el poder d'aquests era impressionant: la Colònia Güell, el Banc Hispanocolonial, la Companyia Tabacos de Filipinas, Caminos de Hierro Norte de Espanya, entre altres empreses, amb forta influència en la premsa barcelonina i la jerarquia eclesiàstica. Sembla que a Verdaguer no li agradava l'origen esclavista dels diners dels Güell i es va dedicar a repartir diners de la família entre els pobres, fet que disgustà profundament el seu legítim propietari, a qui el capellà poeta no havia considerat necessari demanar permís. Eusebi Güell va aconseguir finalment que se li prohibís fer de sacerdot.

Arran de l'afer Verdaguer, la premsa republicana va començar a carregar contra els Güell i en general contra els negrers i colonialistes enriquits a Cuba, ja no sols per la seva repugnant activitat econòmica, sinó pel fet que s'enduien els joves catalans a morir en una guerra cruel. Es van fer crides demanant d'enderrocar l'estàtua del marquès de Comillas i substituir-la per una

del poeta, però calgué esperar a la revolució del 1936 per veure com s'acomplia almenys la primera part del projecte.

Eusebi Güell encarregà a Gaudí la Colònia Güell, el Palau Güell i el Parc Güell, així com el Cellar Güell. El Xalet Güell, però, el féu construir a Lluís Homs Moncusí. Pel que fa a noms, no era gaire creatiu, tot i que en honor seu cal destacar que no encarregà la Sagrada Família. En terres garrafenques va posar en marxa l'explotació del vi (vi de Garraf o garrafal), que se servia als viatges de la Companyia Trasatlántica o s'exportava a Cuba (es veu que era tan dolent que els cubans van acabar preferint el rom...). Malgrat haver estat el mecenes del poema líric *Garraf*, obra del seu administrador, Ramon Picó i Campanar, el 1892, no va reeixir a convertir el massís del Garraf en un verger esplendorós aprofitant l'aigua del riu subterrani de la Falconera. Alfons XIII el nomenà primer comte de Güell.